

Juryrapport Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten 2020

Definitieve versie 13 december 2020

Samenstelling jury

Het Bestuur van de ir. Abe Bonnema Stichting stelt voor elke editie van de Abe Bonnema Prijs een onafhankelijke, deskundige jury samen. Om een zekere continuïteit in de beoordeling te borgen kunnen leden maximaal twee keer worden herbenoemd. In 2020 is Ninke Happel tot de jury toegetreden. De jury voor de Abe Bonnema Prijs 2020 kent de volgende samenstelling:

- Josja van der Veer (voorzitter)
- Saskia Bak
- Petra Brouwer
- Ninke Happel
- Jan Nauta
- Michiel Riedijk

Marc A. Visser treedt namens de ir. Abe Bonnema Stichting op als secretaris van de jury (zonder stemrecht).

Werkwijze

De jury is na een schriftelijke voorbereiding drie keer bijeengewees. Tijdens de eerste bijeenkomst zijn de inzendingen aan de formele criteria uit het reglement getoetst. Naast de algemene beoordelingscriteria uit het reglement heeft de jury aanvullende aspecten benoemd. In de eerste beoordelingsronde is een voorselectie gemaakt van negen inzendingen. Gedurende twee excursiedagen zijn deze projecten ter plaatse bezocht, waarbij door de betrokken architecten een toelichting werd verzorgd. Tijdens het slotberaad zijn vijf architecten genomineerd. Vervolgens heeft de jury unaniem de winnende inzending voor de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten 2020 aangewezen. Dit juryrapport is na instemming door de volledige jury vastgesteld.

Formele toetsing

Tijdens de eerste zitting is vastgesteld dat geen van de juryleden enige betrokkenheid heeft gehad bij één of meerdere inzendingen, zodat de onafhankelijke oordeelsvorming niet in gevaar komt. Voor de prijs komen gebouwen in aanmerking die in Nederland zijn opgeleverd in 2018 of 2019. Getoetst aan ontvankelijkheidseisen en aan de formele criteria valt er één inzending af. De verantwoordelijk architect blijkt niet ingeschreven te staan in het Architectenregister. Dit heeft tot gevolg dat de betreffende inzending niet ontvankelijk is en van deelname wordt uitgesloten.

Van de 32 inzendingen die door het secretariaat zijn ontvangen worden de resterende 31 projecten door de jury beoordeeld. De Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten is één van de weinige prijzen voor architecten onder 40 jaar. Het verheugt de jury dat de belangstelling voor deze architectuurprijs gestaag toeneemt. Twee jaar geleden waren er 21 inzendingen. Twee projecten zijn vorig jaar tevens ingestuurd voor de Abe Bonnema Architectuurprijs 2019. Ook heeft dit jaar één architect twee gebouwen ingezonden. Het reglement staat beide mogelijkheden toe.

Karakteristiek van de inzendingen

Het kwaliteitsniveau van de inzendingen is over het algemeen hoog en de jury spreekt van een rijke oogst. Er heerst tevredenheid met het type projecten. Net als twee jaar geleden zijn er weliswaar veel individuele woonhuizen, maar dit jaar zijn er aanzienlijk meer publieke projecten van serieuze omvang en complexiteit.

Zoals elk jaar zijn sommige begeleidende teksten bij de inzendingen uitgesproken slecht. Bij sommige inzendingen ontbreekt zelfs een situatietekening of een noordpijl. De jury herhaalt de oproep aan de bureaus om daar meer aandacht aan te besteden. Een voorlopige conclusie van de jury is wel dat er na de selectie maar een handvol projecten is dat laat zien dat er een nieuwe generatie architecten is opgestaan. De vijf genomineerden kunnen daartoe zeker gerekend worden.

Beoordelingscriteria

De jury beoordeelt de inzendingen op basis van het reglement. Daarin staat onder andere dat de prijs is bestemd voor de (jonge) architect van een gebouw dat in de afgelopen twee jaar (2018/2019) in Nederland is opgeleverd en dat naar het oordeel van de jury een prestatie is van uitzonderlijke, hoogwaardige architectonische kwaliteit, die toekomstige generaties inspireert en die tot voorbeeld strekt. De criteria functionele kwaliteit (gebruikswaarde), architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit (belevingswaarde) en bijdrage aan duurzame ontwikkeling (toekomstwaarde) bieden het kader voor de beoordeling van de inzendingen. Essentieel is het bezoek aan de gerealiseerde projecten ter plekke en de kennismaking met de betrokken architecten. De jury beschouwt dit onderdeel van de jurering als essentieel en inspirerend.

Observaties

De jury signaleert zowel een aantal terugkerende thema's als enkele opvallende nieuwe trends en ontwikkelingen.

Duurzame ontwikkeling komt in brede zin bij veel projecten aan de orde. Het gaat dan niet over letterlijke energiemaatregelen of klimaatadaptatie maar over de maatschappelijke betekenis van het begrip duurzaam. Een adaptieve woning voor meerdere generaties is daar een voorbeeld van, maar ook projecten die gebruik maken van bestaande structuren zijn in beginsel al te beschouwen als een vorm van duurzame ontwikkeling. Het is interessant om te zien of er als gevolg van de Coronna-crisis meer behoefte ontstaat aan woonruimte en of daarvoor bestaande structuren kunnen worden ingezet. Bij de transformatie van kantoren springt de slimheid en de ondernemingszin bij de jonge architecten in het oog.

De bouwcrisis is niet de enige reden dat een aantal jonge architecten zelf is gaan bouwen en aan het experimenteren is geslagen. Het engagement van deze generatie jonge architecten komt ook tot uitdrukking in hun onderzoekende, explorerende houding. Architecten met bovenmatige interesse voor vakmanschap en ambacht, zowel voor typologische oplossingen als voor de materialisatie en de detaillering. Positief noemt de jury het dat er wat minder lijkt te worden geëxperimenteerd met buitenissige vormen (zoals blobs) of materialen (zoals kunststof). Er wordt vooral veel hout toegepast, vaak in combinatie met zeer geavanceerde (cad-cam) technieken.

Ook in de wat meer traditionele uitvoeringsconstructies wordt geconstateerd dat de jonge architecten er bij de aannemers duidelijk bovenop hebben gezeten om de beoogde kwaliteit ook in het bouwwerk zelf gerealiseerd te krijgen.

De beoordeling van de projecten laat zien dat veel ontwerpers onvoldoende grip lijken te krijgen op de geschiedenis van een locatie of van een bepaald type opgave. Helaas zijn niet alle pogingen tot een juiste interpretatie daarvan overtuigend te noemen. De door de jury bezochte projecten, die uiteindelijk niet zijn genomineerd wil de jury niet onvermeld laten. Anne Dassing heeft voor het Sandberginstituut een rijke schakering van ruimtelijke oplossingen geïntroduceerd die aansluiten bij de aard en activiteiten in van het specifieke kunstonderwijs. Potato Shed van Julius Taminiau en Tiny Holliday van Chris Collaris zijn allebei voorbeelden van bijzondere architectonische expressie en van een hoogwaardige landschappelijke inpassing. Vertical Lofts van Studio Prototype is een gebouw dat belangrijke vragen agendeert met betrekking tot hoge stedelijke dichtheid en levert daarvoor een ingenieuze typologische oplossing.

De jury ziet een zekere spanning tussen het geleverde maatwerk en het vaak specifieke karakter van bepaalde opgaves. In hoeverre is er sprake van reproduceerbaarheid? Draagt dit project voldoende kenmerken in zich om het te voorzien van het label voortreffelijk en kunnen we het als voorbeeldig in de schijnwerpers zetten? Voor de vijf genomineerden is het antwoord op deze vragen uiteraard bevestigend en zeer positief.

NOMINATIE

ZigZag, Utrecht

Jasper Smits, jaspers smits architectuur

De jury is zeer gecharmeerd van ZigZag. De radicale keuze voor de split-leveltrap is een krachtig gebaar. Over dat gebaar is vervolgens heel goed nagedacht. De zigzaggende trap zit ingenieus in elkaar en heeft een directe relatie met de ZigZag gevel. De routing in samenhang met de zichtlijnen is bewust gekozen. Onder de indruk is de jury van de ruimtelijkheid en het licht. De uitwerking levert genereuze proporties op en royaal licht in alle ruimtes. In de gemaakte keuzes is Jasper Smits doortastend, consequent en superzorgvuldig geweest.

De visie om het verschil tussen casco en inbouw door de mate van afwerking te benadrukken is pragmatisch vanuit het perspectief van de zelfbouwer, maar pakt bij ZigZag bijzonder succesvol uit. Het contrast tussen ruw en fijn levert door de consequente toepassing een erg mooi beeld en fraaie details op. De charme van het huis schuilt niet alleen in de prettige verhoudingen maar ook in een zekere nonchalance. Dat kan soms een discutabel punt opleveren, zoals de landing van de trap op de begane grond. Het adaptieve karakter van het huis, waar je als familie in kunt groeien, vindt de jury heel overtuigend. Daarmee scoort Jasper Smits hoge punten op het aspect toekomstwaarde.

NOMINATIE

Woonhuis mb, Hengelo

Lieke Göritzlehner, architect

De jury vindt het bewonderenswaardig dat Lieke Göritzlehner het lef en de overtuiging heeft gehad om niet alleen haar opdrachtgever te dienen, maar ook de locatie van het woonhuis. In de context van een wijk met voornamelijk cataloguswoningen toont zij met haar karakteristieke ontwerp een uitzonderlijke vorm van maatschappelijke verantwoordelijkheid. Vanuit de markt is er onmiskenbaar een hang naar traditionalisme aanwezig. De architect speelt daar op een ongebruikelijk knappe wijze en met studieuze gedrevenheid op in.

De jury ziet vooral heel veel vaardigheid. Vaardigheid in het spel dat zij speelt op de scheidslijn van bewegen tussen heden en verleden. Door een beetje te flirten met de geschiedenis weet zij een

breuk met de omgeving te vermijden. Opmerkelijk vindt de jury de ongelooflijke precisie waarmee alle onderdelen van het woonhuis zodanig zijn geënceneerd dat alle puzzelstukjes bij elkaar passen. Indrukwekkend is het hoge niveau van de details. Fraaie voorbeelden daarvan zijn de luiken, de vensterbankjes en de ventilatiepijpjes in het rieten dak.

Niet alleen heeft de jonge architect alles tot in detail uitgetekend, maar er lijkt ook scherp toegezien op de uiteindelijke realisatie. De kritische beschouwer zou kunnen beweren dat er sterk van binnen naar buiten toe ontworpen is, getuige de gevelcomposities. Echter, in al zijn onnadrukkelijkheid gooit het woonhuis in Hengelo hoge ogen op de criteria belevingswaarde en toekomstwaarde. De jury is nieuwsgierig naar haar verdere ontwikkeling, want Lieke Göritzlehner is onmiskenbaar een uitzonderlijk talent.

NOMINATIE

Drie Generatiehuis, Amsterdam

Auguste van Oppen, BETA

De jury is erg onder de indruk van het Drie Generatiehuis. Het project is niet alleen op zichzelf een paradijsje maar vertegenwoordigt ook een maatschappelijke toekomstwaarde. De fundamentele keuze van Auguste van Oppen om samen met zijn schoonouders anderhalve kavel te kopen, biedt de ruimte voor een genereuze maatvoering in de woning. De dubbele ontsluiting op de begane grond, de lift en het als een wokkel in elkaar gedraaide trappenhuis zijn buitengewoon slim in elkaar gezet en zorgvuldig ontworpen. De architect heeft een goede balans gevonden tussen gemeenschappelijkheid en privacy, op precieze wijze zonder dat het te nadrukkelijk wordt. De relatie tussen binnen- en buitenruimte is aan de zuidzijde zeer goed. De ruime tuin, het royale dakterras en balkons op elke verdieping zijn dusdanig geproportioneerd dat het per seizoen en per moment van de dag mogelijk is om optimaal te genieten. De zuidgevel scoort hoog op het aspect belevingswaarde.

Wat de noordgevel aan de straat betreft plaatst de jury vraagtekens bij de radicaliteit van de donkergekleurde, vrijwel dichte gevel met spaarzame openingen. Het huis keert zich met de rug naar de buurt toe en had bij wijze van spreken helemaal gesloten kunnen zijn.

De jury heeft grote waardering voor de bouwkundige precisie, vooral in het interieur. Het Drie Generatiehuis is een fraai voorbeeld van vakmanschap. Door relatief eenvoudige standaardbouwproducten te omarmen en die slim met elkaar te assembleren ontstaat interessante architectuur. Goede voorbeelden daarvan zijn de wijze waarop de schuifdeur in de breedplaatvloer is verwerkt en de toepassing van de betonstenen, die het interieur een warme uitstraling verschaffen. Dat daar zo'n schoonheid uit voortgekomen is vindt de jury bewonderenswaardig.

NOMINATIE

Playtime, Rotterdam

Enzo Valerio

In Playtime wordt volgens de jury letterlijk met architectuur gespeeld. Enzo Valerio heeft het gebouw diepgaand onderzocht en vervolgens binnenstebuiten gekeerd. Op fantastische wijze wordt aan een voor deze tijd cruciale opgave – namelijk het herzien van vergeten en mentaal afgeschreven vastgoed in de binnenstad – een volledig nieuw perspectief gegeven. Met enorm verbeeldingsvermogen en vakmanschap is het gemeentelijk monument wakker gekust en krijgt een stukje binnenstad ontgezegelijk nieuw leven ingeblazen.

Enzo Valerio lijkt over ieder vraagstuk diep nagedacht te hebben, in de hele keten van rollen die hij bij dit project vervult: opdrachtgever-ontwerper-bouwer-gebruiker-bewoner. Dat alles wat hij doet doordacht is vanuit de hele keten noemt de jury fris en vernieuwend. De architect is erin geslaagd om een lichtvoetig en luchtig, héél goed gedetailleerd interieur te maken met een beperkt aantal architectonische ingrepen. Briljant is de inzet van moderne technieken, die Enzo Valerio samen met zijn bouwteam inzet om buitengewone interventies in het gebouw te plegen. De met lasertechniek passend gemaakte schuifdeur, die naadloos aansluit op een ronde kolom, is daar een mooi voorbeeld van.

De ongenaakbare jarenzestig-architectuurstijl van het gebouw, met in de gevels veel horizontaliteit heeft Enzo Valerio vrijwel in tact gelaten, met uitzondering van de nieuwe pui op de begane grond. De interventies in het interieur met veel glas, veel licht en veel wit lijken echter naar een heel andere architectuurstijl te verwijzen dan naar die van het oorspronkelijke postkantoor. Het gemeenschappelijk gebruik van werkruimtes voor creatieve bedrijven is meer dan een businessmodel. Het verwijst naar een andere levenswijze. Playtime verbindt de gebruikers en schept nieuwe verhoudingen met de stad. Het buurtcafé in het gebouw brengt de straat weer tot leven. Naast de elegante schoonheid van het interieur vindt de jury met name de maatschappelijke meerwaarde van Playtime zeer inspirerend en vernieuwend.

NOMINATIE

Basisschool Veerkracht, Amsterdam

Ard Hoksbergen, Studio Ard Hoksbergen

De jury is lovend over basisschool Veerkracht. Ard Hoksbergen levert een prestatie met veel maatschappelijke meerwaarde. Het is hoopvol dat met architectuur echt een verschil kan worden gemaakt voor de buurt. De school is op voortreffelijke wijze stedenbouwkundig ingepast en zorgt voor een nieuwe dynamiek. Het creëren van het fraaie voorplein draagt bij aan het gemeenschapsgevoel. Het gebouwensemble zelf is met de karakteristieke schoorsteen een stoer gebaar en getuigt van een zekere brutaliteit. Toch is in de maatvoering en uitwerking voelbaar dat het gebouw goed past bij kinderen.

Wat volgens de jury een enorm gevoel van ruimtelijkheid geeft, is het tussenvolume dat ook is ingezet om met verschillende bouwhoogtes te werken. Door de hoogteverschillen zijn in het interieur plekken ontstaan die via slimme circulatie met elkaar verbonden zijn.

De jury vindt het überhaupt knap dat Ard Hoksbergen als jonge architect zo'n opdracht heeft weten te verwerven. De back-up van een oudere collega beoordeelt de jury in dit verband als voorbeeldig en genereus. Indrukwekkend is dat hij zoveel kwaliteit weet te realiseren bij een ingewikkelde opdracht qua locatie, budget en veel betrokken partijen naast de opdrachtgever.

De school is met veel aandacht en zorg gedetailleerd. Niets lijkt aan het toeval overgelaten; er is geen sprake van chaos. De school biedt een rustig beeld, een ideale leeromgeving.

Ard Hoksbergen laat zien dat hij vol de regie heeft gepakt en alles uit de kast heeft gehaald.

Als hij geconfronteerd wordt met kritiek, bijvoorbeeld op de toepassing van de gele steen op onderdelen van het gebouw, beantwoordt hij die met veel zelfreflectie. Dat getuigt volgens de jury van grote maturiteit. Basisschool Veerkracht is een prestatie van uitzonderlijke, hoogwaardige architectonische kwaliteit, die toekomstige generaties inspireert en die tot voorbeeld strekt.

CONCLUSIE

De jury is unaniem over de voordracht voor de winnaar van de Abe Bonnema Prijs voor Jonge Architecten 2020.